

Róźiewicz, Jerzy

Wyróżnienie "Biblioteki Zesłańca" Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/1, 218-222

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

17 III – Doc. dr Jerzy Burchardt: *Opisy bibliologiczne rękopisów w Erfurcie i Lipsku zawierających traktaty medyczne Tomasza z Wrocławia.*

— 5 V – Dr Anna Słomczyńska: *O zasadach działania lekarza w XIV w. na podstawie tłumaczenia DE DIRECCIONIBUS Tomasza z Wrocławia.*

23 VI – Ks. prof. dr Alojzy Szorc (Olsztyn): *Protokoły posiedzeń Kapituły Warmińskiej z czasów Mikołaja Kopernika.*

27 X – Prof. dr Jerzy Dobrzycki (IHN PAN Warszawa): *Kopernik w Paryżu – wczesna recepcja dzieła.*

24 XI – Carl Kelsö (University of Missouri): *Witelonis Perspectivae liber quartus. A Study in Visual Aesthetics.*

20 XII – Wspólnie z II Wydziałem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i we współpracy z Poczta Polska: Podsumowanie uroczystości jubileuszowych św. Jadwigi śląskiej i spotkanie opłatkowe. Referaty wygłosili: prof. dr Teresa Dunin-Wąsowicz, dr Jerzy Pietrusiński, prof. dr Edward Potkowski.

Rok 1994

23 II – Mgr Rafał Wojski: *Aleksander Sculteti w Kapitulie Warmińskiej.*

31 III – Prof. A. Mark Smith: *Changes in the Representational Value of the Ray from the Antiquity to the later Middle Ages.*

25 V – Dr Marek Troszyński: *Konkordancja – Historia i przyszłość metody.*

15 VI – Dr Wanda Grębicka (IHN PAN Warszawa): *Księgozbiór Franciszka Scheidta pozostały w Bibliotece Liceum Krzemienieckiego.*

Rok 1995

18 I – Prof. dr Stefan Świążewski (Warszawa): *O metodach pracy.*

Anna Słomczyńska
(Warszawa)

WYRÓŻNIENIE „BIBLIOTEKI ZESŁAŃCA” POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO

W 1991 r. ukazał się pierwszy tom „Biblioteki Zesłańca”, stanowiący zapis wspomnień Zofii Orłowskiej pt. *Tajgo, pamiętna tajgo...* W roku następnym jury w składzie: Juliusz Bardach, Krystyna Kersten, Czesław Madajczyk, Feliks Tych, Wojciech Wrzesiński i Marian Turcki uhonorowało autorkę nagrodą redakcji tygodnika „Polityka” za 1992 r. Do końca 1994 r. oficyna Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego „Biblioteka Zesłańca” wydała 12 tomów opracowań pamiętnikarskich oraz klasycznych monografii.

W 1992 r. inicjatora serii, dra Antoniego Kuczyńskiego, wyróżniono nagrodą Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, podkreślając zarazem jego znaczący wkład do poznania dziejów Polaków na Wschodzie. W roku następnym ten sam Instytut z okazji święta 11 listopada wyróżnił „Bibliotekę Zesłańca”, wskazując zarazem, że jest ona „[...] jedynym krajowym wydawnictwem, które na trwałe wpisało się w dokumentację losów Polaków w sowieckiej niewoli, tworząc silne oparcie dla badań historycznych w tym zakresie oraz poszerzając obieg społeczny związany z deportacją i zesłaniami w głąb ZSRR w okresie drugiej wojny światowej”.

17 września 1994 r. Ryszard Reiff, prezes Zarządu Głównego Związku Sybiraków, odznaczył „Bibliotekę Zesłańca” PTL «Odnaką Honorową Sybiraka». Z tej okazji Wiesław Krawczyński, przewodniczący Rady Naukowej Związku, w liście skierowanym do dra Antoniego Kuczyńskiego w dniu 29 listopada 1994 r. pisał:

„W imieniu Zarządu Głównego naszego Związku wyrażam Panu jako inicjatorowi „Biblioteki Zesłańca”, jak również całemu Zespołowi Redakcyjnemu serdeczne gratulacje z okazji nadania Honorowej Odznaki Związku Sybiraków.

Niech odznaczenie to będzie aktem wdzięczności wszystkich Sybiraków – Tych, których prochy pozostały na umęczonej ziemi Wschodu oraz nas, którym dane było powrócić do kraju.

Wydawnictwa „Biblioteki Zesłańca” są dokumentem historycznym ukazującym prawdę Polskiej Drogi Krzyżowej. Związek nasz będzie postulował, by Ministerstwo Edukacji Narodowej wprowadziło pozycje Wydawnictwa jako obowiązujące lektury szkolne.

Oprócz walorów treściowych wysoko oceniamy przypisy do każdej pozycji, estetykę wydawniczą, a przede wszystkim zamysł wprowadzenia tematu w środowisko społeczne.

Życzymy Wydawnictwu „Biblioteka Zesłańca” wielu dalszych cennych pozycji, jak również owocnej współpracy z naszym Związkiem oraz jego Radą Naukową”.

Wręczenie odznaki odbyło się w dniu 2 grudnia 1994 r. w Sali Rycerskiej Klubu Oficerskiego Śląskiego Okręgu Wojskowego. Zapraszając na uroczystość prezes Oddziału Wojewódzkiego Związku we Wrocławiu mgr inż. Jan Fenc wspomniał, że „Biblioteka Zesłańca” ma szczególne zasługi „[...] w zakresie dokumentowania dziejów Polaków na Syberii, w Kazachstanie, na Dalekim Wschodzie i w innych rejonach Rosji [...]”. Podkreślono „[...] także konsekwencję, z jaką – mimo wielkich trudności finansowych „Biblioteka Zesłańca” kontynuuje działalność edytorską”¹.

„Biblioteka Zesłańca” to niewątpliwie jedno z najbardziej interesujących zjawisk współczesnej historiografii polskiej. Myśl podjęcia gromadzenia materiałów do najnowszych dziejów Polaków na Wschodzie przewijała się w różnych środo-

wiskach. Znajdowało to wyraz w publikacjach ogłaszanych zwykle w środowiskach emigracyjnych na Zachodzie. W Polsce podjął ją w 1988 r. Antoni Kuczyński w Polskim Towarzystwie Ludoznawczym. Poparł go prof. Czesław Hernas, redaktor „Literatury Ludowej”. Rozpisany przez PTL konkurs spotkał się z ogromnym zainteresowaniem, o czym świadczy fakt nadesłania ponad 60 tys. stron maszynopisu wspomnień powstałych w kraju, ale także w Australii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych AP. Cztery pamiętniki, wyróżnione nagrodami, ogłoszono w 1991 r. w „Literaturze Ludowej”. Inne ukazują się drukiem jako pozycje zwarte. Są to:

1. S. Dakiniewicz, *Więzień P-303. Wspomnienia łagiernika*, 1992 r.
2. L. Dzięgiel, *Lwów nie każdemu zdrow*, 1991 r.
3. M. Janik, *Dzieje Polaków na Syberii*, 1991 r.
4. A. Janocha, *Pod opieką Matki Bożej*, 1993 r.
5. Z. Librowicz, *Polacy w Syberii*, 1993 r.
6. N. Lippóczy, *Zapiski z Gułagu*, 1992 r.
7. W. Niezgodna-Górska, *Dosyć mam Sybiru, dosyć Kazachstanu*, 1994 r.
8. Z. Orłowska, *Tajgo, pamiętna tajgo...*, 1991 r.
9. L. Perepeczko, *W łagrach na „saratowskim szlaku”*, 1993 r.
10. J. Prorok, *Skazani na zagładę*, 1991 r.
11. A. Sobota, *W stepach Kazachstanu. Wspomnienia z lat 1939–1946*, 1993 r.
12. Z. Kawecka, *Przez Sybir do Anglii*, 1994 r.²

Ponadto na przełomie 1994 i 1995 r. mają się ukazać:

13. I. Haw, *Śladami Praojców. Sowieckie wspomnienia z lat 1940–1942*.
14. D. Boćkowski, *Jak gołębie z gniazd. Losy polskich dzieci w ZSRR w okresie drugiej wojny światowej*.
15. *Dziennik Józefa Kopcia brygadiera wojsk polskich z zesłania na Kamczatkę*.

Dodajmy, że poszczególne pozycje na ogół zostały starannie opracowane, zarówno przez redaktora serii, jak i zaproszonych do współpracy historyków (m.in. prof. Wiktoria Śliwowska). Redaktor, jak i wspierająca go Rada Programowa (m.in. profesorowie: Czesław Hernas, Stanisław Ciecielski, Bronisław Pasierb, Wojciech Wrzesiński), dbają o to, by „Biblioteka Zesłańca” miała charakter serii bardziej uniwersalnej. Jest rzeczą zrozumiałą, że podczas druku poszczególnych pozycji pierwszeństwo mają opracowania pamiętnikarskie, związane z losami Polaków na Wschodzie po 1939 r. Tu bowiem zaniedbania naszej historiografii były największe. Ważną jest jednak sprawą, że na 15 pozycji wyżej wymienionych – trzy stanowią polską klasykę zesłańczą: *Dziennik Kopcia* został napisany w 1821 r. i wtedy jego fragment ogłosiła warszawska „Gazeta Literacka” (przedruk w tłumaczeniu rosyjskim w Petersburgu kilka miesięcy później; zwrócono uwagę na wagę badań etnograficznych zesłańca), książka Librowicza w pierwszej edycji ukazała się w Krakowie w 1884 r., a Janika tamże w 1928 r. Te trzy pozycje

stanowią dokumentację wkładu Polaków w rozwój cywilizacyjny azjatyckich terenów Rosji, łącznie z pracami ludzi przebywających za Uralem dobrowolnie.

Dr Kuczyński w planach wydawniczych uwzględni także inne źródła historyczne. Trwają obecnie prace nad przygotowaniem do edycji dwujęzycznej (polskiej i rosyjskiej) wspomnień Adama Kamińskiego-Dłużyka pt. *Dyariusz więzienia moskiewskiego miast i miejsc*, dotyczący zsyłki na Syberię w latach 1660–1663 (uczestniczy w opracowaniu Boris Polewoj z Sankt-Petersburga). Zaawansowane są również prace nad innymi źródłami, a w tym wspomnieniem Karola Lubicza Chojeckiego z 1789 r. *Pamięć dzieł polskich, podróży niepomyślny sukces Polaków*. Przygotowano także znakomite źródło do dziejów oświaty i nauki, a zarazem piękny przekaz literacki – Rufina Piotrowskiego *Pamiętniki z pobytu na Syberii*. Nie jest to lista zamknięta, zważywszy iż dr Jan Trynkowski pracuje nad wznowieniem dzieła Agatona Gillera *Opisanie zabajkalskiej krainy w Syberii*, a Antoni Kuczyński i Zbigniew Wójcik kończą pisanie obszernego szkicu o braciach Bronisławie i Józefie Piłsudskich na Syberii. Ostatnia z tych książek będzie głównie zapisem badań etnograficznych Bronisława Piłsudskiego na Dalekim Wschodzie, ale także dokumentem starań Józefa Piłsudskiego o zaopatrzenie Muzeum Cesarskiego Towarzystwa Geograficznego w Irkucku w osobliwości świata zwierzęcego z okolic Tunki.

Z tego, co napisano, wynika, że „Biblioteka Zesłańca” jest – i z pewnością będzie w przyszłości – także ważną serią z zakresu historii nauki. Znający bliżej dra Antoniego Kuczyńskiego wiedzą, że jest to konsekwencją jego wieloletnich zainteresowań dokumentowanych ważnymi publikacjami, w tym głównie *Syberyjskie szlaki* (1972 r.) oraz *Syberia. Cztery lata polskiej diaspory* (1993 r.). Zainteresowaniom tym daje wyraz także w inny sposób. Przykładem tego jest ogłoszenie w oficynie „Biblioteki Zesłańca” pierwszego tomu biograficznego. Jest to książka Gabriela Brzęka pt. *Benedykt Dybowski. Życie i dzieło*. Edycja pierwsza tego opracowania, pokieroszowana w Wydawnictwie Lubelskim, ukazała się w 1981 r. W oficynie „Biblioteki Zesłańca” książki nie wznowiono mechanicznie. Redakcja naukowa nie tylko zweryfikowała i przywróciła fragmenty skreślone dawniej przez cenzurę, ale nasyciła dzieło znakomitymi ilustracjami oraz obszernymi informacjami o dokonaniach etnograficznych Dybowskiego na Syberii i Kamczatce.

Korzystając z okazji, jaką jest wyróżnienie dra Antoniego Kuczyńskiego «Odznaką Honorową Sybiraka», redakcja „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” tą drogą składa Mu życzenia dalszych sukcesów w dziele dokumentacji dokonań Polaków na Wschodzie. Jesteśmy przekonani, że w różnych seriach wydawniczych „Biblioteki Zesłańca” problematyka z zakresu historii nauki, dziejów oświaty i historii techniki będzie przyczyniać się do upowszechniania wiedzy głównie o wkładzie Polaków do rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego Rosji.

Przypisy

¹Przytoczone w niniejszej notatce pisma (kopie) znajdują się w Komisji Syberyjskiej Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN.

²Zarówno poszczególne pozycje, jak i cała „Biblioteka Zestańca”, od początku odnotowywane są w prasie. Oto niektóre przykłady: (j.s.), *Z Szumska do łagrów saratowskich*, „Magazyn Wileński” nr 21: 1993 s. 7; S. Radziszewski, *Biblioteka Zestańca. Książki o losach Polaków w ZSRR*, „Polska Zbrojna” 1991 nr 134; A. Kuczyński, *Biblioteka Zestańca*, „Gazeta Szkolna” 1992 nr 26; *Biblioteka Zestańca*, „Gazeta Robotnicza” 1992 nr 75; A.H., *Biblioteka Zestańca*, „Ład” 1993 nr 50; A. Kuczyński, *Biblioteka Zestańca*, „Nasz Uniwersytet” 1993; J. Kamocki, *Biblioteka Zestańca*, „Myśl Państwowa” 1993 nr 1–2; B. Klukowski, „*Biblioteka Zestańca*”, „Nowe Książki” 1994 nr 2; F. Sielicki, (rec.) L. Perepeczko, *Włagrach na „saratowskim szlaku”. Wspomnienia*, „Slavia Orientalis” T. 43: 1994 s. 285–287; CT, *Honor dla „Biblioteki Zestańca”*, „Gazeta Robotnicza” 1994 z dn. 3 grudnia.

Jerzy Rózewicz
(Warszawa)

NAGRODA TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

Podczas uroczystych obchodów Święta Uniwersytetu Warszawskiego, które odbyły się dnia 17 listopada 1994 r. w Pałacu Kazimierzowskim, wręczono nagrodę II stopnia przyznaną przez Towarzystwo Przyjaciół Uniwersytetu Warszawskiego za pracę magisterską. Nagrodą wyróżniono pracę poświęconą Adamowi Maksymilianowi Kitajewskiemu (1789–1837), profesorowi chemii Uniwersytetu Warszawskiego, redaktorowi i wydawcy pierwszego w języku polskim czasopisma technologicznego. Praca została wykonana pod kierunkiem dr Haliny Lichockiej w Instytucie Historii Nauki PAN. Laureatką nagrody jest Anita Dłuska, absolwentka Wydziału Farmacji Akademii Medycznej w Warszawie. Studenci tego Wydziału korzystają z seminarium magisterskiego, zorganizowanego w Pracowni Historii Nauk o Leku w Instytucie Historii Nauki PAN.

Nagrodzona praca została opublikowana w wydawanym przez Instytut półroczniku „*Analecta*” (1994 R.3, nr 2 s. 163–211).

H. L.
(Warszawa)